GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS AND TRADE PROSPECTS: INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA INTO GLOBAL VALUE CHAINS THROUGH STRATEGIC PARTNERSHIPS WITH CHINA

TRANSFORMĂRI GEOPOLITICE ȘI PERSPECTIVE COMERCIALE: INTEGRAREA REPUBLICII MOLDOVA ÎN LANȚURILE VALORICE GLOBALE PRIN PARTENERIATE STRATEGICE CU CHINA

Boris COREȚCHI, Assoc. prof., PhD
Moldova State University
E-mail: boris.coretchi@usm.md
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8841-4838

Vitalie TOMA, PhD student
Moldova State University
E-mail: vitalie.toma@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-6765-3491

Jinhui CHUAI, PhD student
Moldova State University
E-mail: 965302774@qq.com

Abstract

The purpose of this research is to analyze the impact of geopolitical transformations on the integration of the Republic of Moldova into global value chains, with a special focus on the strategic partnerships developed with the People's Republic of China. In the context of a changing international order and intensified geo-economic competition, new trade opportunities are emerging for small states such as the Republic of Moldova, which seek to diversify their external relations and strengthen their position in the global economy.

The originality of the topic lies in the integrated approach to the geopolitical and commercial dimensions of Moldovan-Chinese cooperation, highlighting how bilateral partnerships can facilitate Moldova's access to international networks of production, investment, and technology. The paper explores Moldova's potential to become a logistical and commercial hub in the region, benefiting from global initiatives such as the "Belt and Road."

The importance of the research stems from the need to formulate smart foreign strategies that contribute to reducing economic vulnerabilities, increasing competitiveness, and ensuring the sustainable integration of the Republic of Moldova into the circuits of the world economy. The methodology used includes documentary analysis of trade agreements and bilateral initiatives, evaluation of relevant economic indicators, case studies on the success of other small states in partnerships with China, as well as consultation of expert opinions in geopolitics and international economics.

The conclusions highlight that the effective integration of Moldova into global value chains depends on the adoption of pragmatic foreign policies, the strengthening of national infrastructure, and the promotion of a favorable investment climate. The strategic partnership with China, if managed in a balanced way, can become a catalyst for economic development and for the diversification of the country's international trade relations.

Keywords: *geopolitics, international trade, global value chains, strategic partnership, China, economic integration, Belt and Road Initiative*

DOI: https://doi.org/10.59642/EDR.3.2025.16
JEL: F13, F15, F51, O57 **UDC:** 339.9

Introducere

În epoca globalizării fragmentate și a policentrismului emergent, transformările geopolitice redefinește constant arhitectura relațiilor internaționale și provoacă statele mici și medii să-și regândească strategiile de dezvoltare economică, integrare regională și poziționare strategică.

Republica Moldova, situată la confluența intereselor geopolitice ale Uniunii Europene, Federației Ruse și, mai recent, ale Chinei, se confruntă cu imperativul de a-și ajusta vectorii externi în funcție de mutațiile de fond ale economiei globale și de realitățile regionale tot mai instabile.

Pe fundalul tensiunilor geopolitice amplificate de agresiunea rusă asupra Ucrainei, a crizelor energetice și a întreruperii unor fluxuri comerciale tradiționale, Republica Moldova a fost forțată să își diversifice parteneriatele economice externe. Această diversificare nu este doar un imperativ de supraviețuire economică, ci și o oportunitate strategică pentru consolidarea suveranității comerciale și repoziționarea țării în cadrul lanțurilor valorice globale. În acest context, parteneriatul strategic cu Republica Populară Chineză capătă relevanță majoră, fiind abordat nu doar ca o alternativă economică, ci și ca un instrument de reconstrucție a infrastructurii, atragere de capital și inserție tehnologică într-un spațiu global dominat de competiția dintre marile puteri [1].

China și-a afirmat, în ultimele două decenii, statutul de actor economic global, modelând rețele transcontinentale prin intermediul Inițiativei *„Belt and Road" (BRI)* – un proiect geo-economic de anvergură ce vizează extinderea infrastructurilor logistice, financiare și industriale în Asia, Europa și Africa. Moldova, semnatară a Memorandumului de Înțelegere cu China privind BRI din 2013, a fost una dintre primele țări din regiune care și-a exprimat oficial interesul pentru conectarea la aceste rețele. În timp, această orientare s-a concretizat printr-o serie de proiecte și inițiative bilaterale care au vizat, printre altele, construcția de autostrăzi, modernizarea infrastructurii de transport, colaborarea în domeniul telecomunicațiilor și facilitarea schimburilor comerciale [10].

În pofida potențialului evident, relația economică moldo-chineză rămâne caracterizată de o asimetrie semnificativă: Republica Moldova importă masiv din China, în special echipamente tehnologice, bunuri de larg consum și produse industriale, în timp ce exporturile sale către această piață sunt modeste și concentrate în câteva nișe, precum vinurile și produsele agricole. Această disproporție comercială ridică întrebări legitime privind sustenabilitatea și echilibrul parteneriatului, dar și privind capacitatea Republicii Moldova de a accesa rețelele globale de producție și de a transforma aceste conexiuni în avantaje structurale pe termen lung.

În acest cadru analitic, cercetarea de față pornește de la premisa că transformările geopolitice recente creează nu doar constrângeri, ci și oportunități pentru statele mici, în special în contextul unei ordini internaționale în reconfigurare. Astfel, Republica Moldova poate valorifica dinamica globală pentru a-și redefini poziția economică internațională, cu condiția să adopte o politică externă flexibilă, un cadru investițional competitiv și o strategie clară de integrare în lanțurile valorice regionale și globale.

Lucrarea își propune să exploreze, într-o manieră comprehensivă, potențialul relației moldo-chineze de a deveni un vector al modernizării economice, printr-o abordare integrată care combină analiza geo-economică cu evaluarea politicilor comerciale, infrastructurale și investiționale. În mod particular, accentul cade pe posibilitățile de dezvoltare a unor sectoare strategice (infrastructură, transport, digitalizare,), precum și pe analiza mecanismelor prin care Republica Moldova ar putea deveni un nod logistic în regiune, valorificând atât apartenența la spațiul european, cât și parteneriatele din afara acestuia.

Totodată, articolul analizează riscurile asociate unei cooperări extinse cu China, în special în ceea ce privește dependența financiară, transparența contractuală, compatibilitatea cu standardele europene și impactul asupra relațiilor Moldovei cu ceilalți parteneri strategici, în special din Uniunea Europeană și din spațiul euroatlantic. Aceste aspecte sunt cruciale pentru evaluarea realistă

a oportunităților și limitelor unei integrări sustenabile în rețelele comerciale și investiționale ale Chinei.

Prin urmare, această cercetare își asumă un dublu obiectiv: pe de o parte, să ofere o radiografie detaliată a dimensiunii comerciale a parteneriatului moldo-chinez, iar pe de altă parte, să formuleze recomandări strategice privind modalitățile prin care Republica Moldova poate transforma acest parteneriat într-un pilon al propriei dezvoltări durabile, fără a compromite traiectoria sa europeană și fără a agrava dezechilibrele structurale deja existente.

Materiale și metode

Pentru realizarea acestei cercetări, a fost adoptată o metodologie mixtă, de tip calitativ și cantitativ, care a permis analiza multidimensională a relațiilor comerciale și geopolitice dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză. Metoda principală utilizată a fost analiza documentară, prin examinarea critică a surselor primare și secundare relevante: acorduri bilaterale, rapoarte guvernamentale, inițiative comerciale și strategice (inclusiv Memorandumul privind participarea Moldovei la Inițiativa Belt and Road), precum și date statistice oficiale privind comerțul internațional și investițiile.

Datele cantitative au fost utilizate pentru a evalua evoluțiile comerțului bilateral, fiind axate pe analiza volumelor, structurii și ponderii schimburilor comerciale dintre Republica Moldova și China. Acestea au fost completate cu informații statistice oficiale naționale și surse de date economice disponibile public. Pentru componenta calitativă, cercetarea a inclus studii de caz comparative (ex. Muntenegru și Serbia), ce au fost utilizate pentru a evidenția bune practici, riscuri și modele relevante în cooperarea cu China. De asemenea, au fost consultate opiniile și analizele unor experți în geopolitică, economie internațională și politici comerciale, provenind din think tank-uri europene și asiatice.

Triangularea acestor surse, statistice, documentare și analitice, a permis formularea unei perspective echilibrate asupra impactului geopolitic și economic al relației moldo-chineze, asigurând totodată validitatea științifică a concluziilor.

Rezultate și discuții

Republica Moldova se confruntă cu efecte profunde cauzate de recentele evoluții internaționale, care au scos la iveală atât slăbiciuni structurale, cât și noi oportunități de repoziționare economică. Agresiunea militară a Federației Ruse asupra Ucrainei a destabilizat regiunea, a întrerupt rutele comerciale tradiționale și a generat costuri semnificative pentru stat, de la gestionarea unui val de refugiați, la crize energetice și pierderea piețelor estice de export [2].

Aceste evoluții au dus la reconfigurarea relațiilor economice externe ale Republicii Moldova: ponderea comerțului cu Rusia s-a prăbușit la doar ~3,7% din total în 2023, în timp ce Uniunea Europeană domină cu 53,7%, urmată de Ucraina (13,1%) și China (8,1%). Această realiniere strategică a creat oportunități, dar și necesitatea ca un stat mic precum Republica Moldova să-și diversifice partenerii externi pentru a-și reduce vulnerabilitățile și a-și consolida reziliența economică.

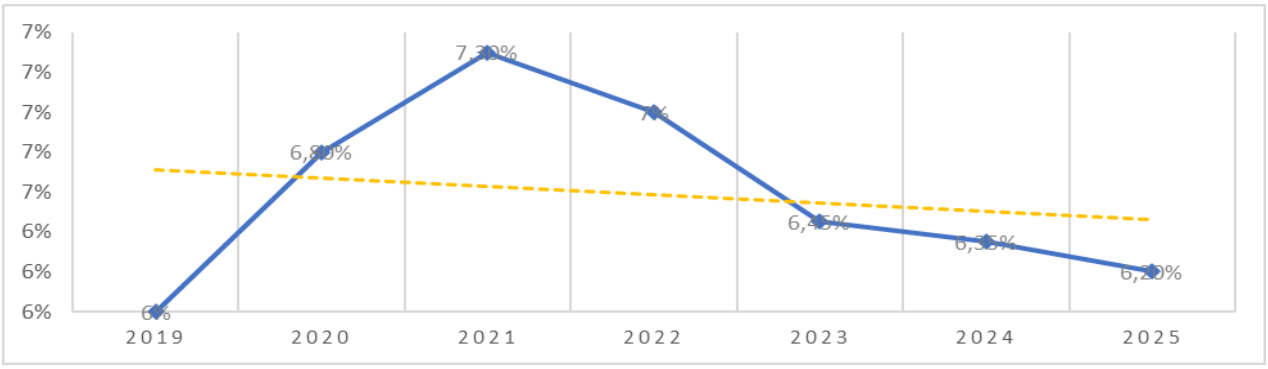

Figura 1. Evoluția ponderii comerțului extern al Republicii Moldova cu China, (2019-2025)

Sursa: elaborată de autor în baza sursei [13]

Analizând evoluția ponderii comerțului extern al Republicii Moldova cu China în perioada 2019–2025, evidențiind un trend compus din două etape distincte: creștere accelerată urmată de stagnare și descreștere moderată.

În perioada 2019–2021, se observă o tendință ascendentă a ponderii Chinei, de la 6,0% la 7,3%, pe fondul intensificării schimburilor comerciale bilaterale, al creșterii importurilor de produse tehnologice și industriale și al repoziționării geopolitice a Moldovei în urma degradării relațiilor economice cu Federația Rusă. Această evoluție poate fi corelată cu extinderea implicării chineze în regiune prin proiecte logistice și forumuri economice bilaterale [7].

După 2021, graficul indică o stabilizare urmată de un declin gradual, cu o scădere estimată până la 6,2% în 2025. Această tendință descendentă poate fi explicată prin diversificarea relațiilor comerciale ale Republicii Moldova, creșterea ponderii Uniunii Europene în comerțul extern și intensificarea reglementărilor legate de standardele de securitate, transparență și compatibilitate cu acquis-ul comunitar [8].

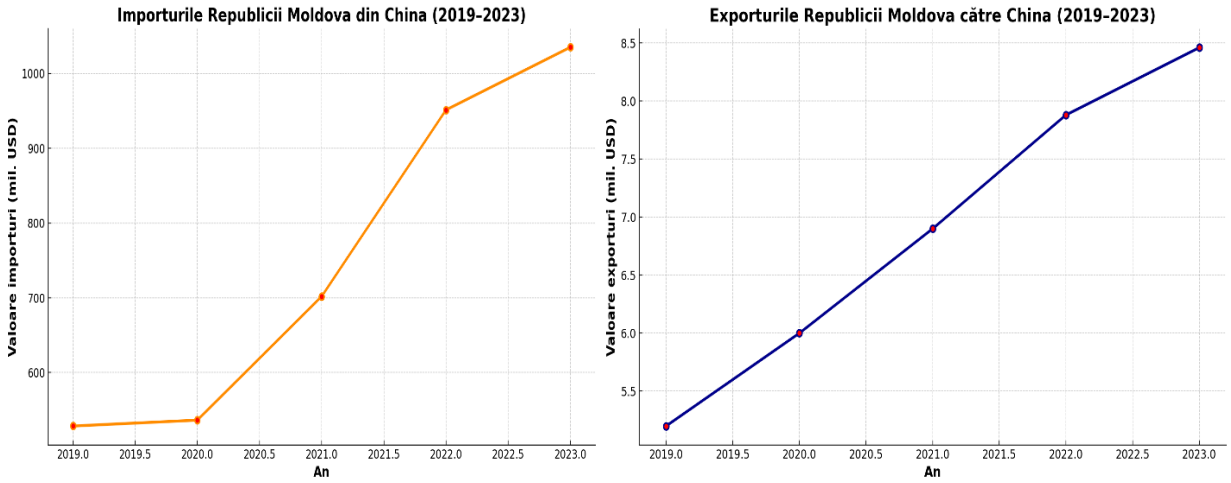

Figura 2. Dinamica comerțului bilateral dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză în perioada 2019–2023, mln. USD

Sursa: elaborată de autori în baza sursei [12]

Republica Populară Chineză s-a afirmat drept actor economic global prin inițiative precum Belt and Road Initiative (BRI) („Centura și Drumul”), extinzându-și investițiile și comerțul în

Europa Centrală și de Est. Republica Moldova a manifestat interes timpuriu față de această inițiativă, semnând un Memorandum de Înțelegere cu China încă din decembrie 2013. Ulterior, autoritățile și-au declarat în mod repetat dorința de a se alătura proiectelor *Belt and Road* și de a valorifica poziția țării ca posibil coridor de tranzit între piețele UE și Asia [11]. Tendința Republicii Moldova de deschidere către China s-a accentuat în ultimul deceniu, pe măsură ce statul caută atât integrarea europeană (prin statutul de stat candidat UE din 2022), cât și parteneriate strategice extra-europene pentru dezvoltare.

Analizând dinamica importurilor Republicii Moldova din China evidențiază o creștere substanțială, de la 528,5 milioane USD în 2019 la peste 1,03 miliarde USD în 2023.

Această tendință reflectă o dublare a valorii importurilor în doar cinci ani, sugerând consolidarea Chinei ca furnizor major de produse pentru piața moldovenească, în special în sectoarele tehnologic, industrial și al bunurilor de larg consum.

În contrast, exporturile Republicii Moldova către China au crescut într-un ritm mult mai lent, de la 5,2 milioane USD în 2019 la doar 8,46 milioane USD în 2023. Deși trendul este pozitiv, valorile rămân modeste, indicând un dezechilibru comercial semnificativ și o integrare limitată a Republicii Moldova în lanțurile valorice chineze. Reieșind din datele Biroului Național de Statistică, China a devenit cel de-al treilea partener comercial al statului nostru, situându-se după România și Ucraina [13].

Această asimetrie comercială sugerează că, în pofida intensificării relațiilor bilaterale, Republica Moldova acționează în principal ca piață de desfacere pentru exporturile chinezești, fără a valorifica pe deplin oportunitățile de acces pe piața chineză.

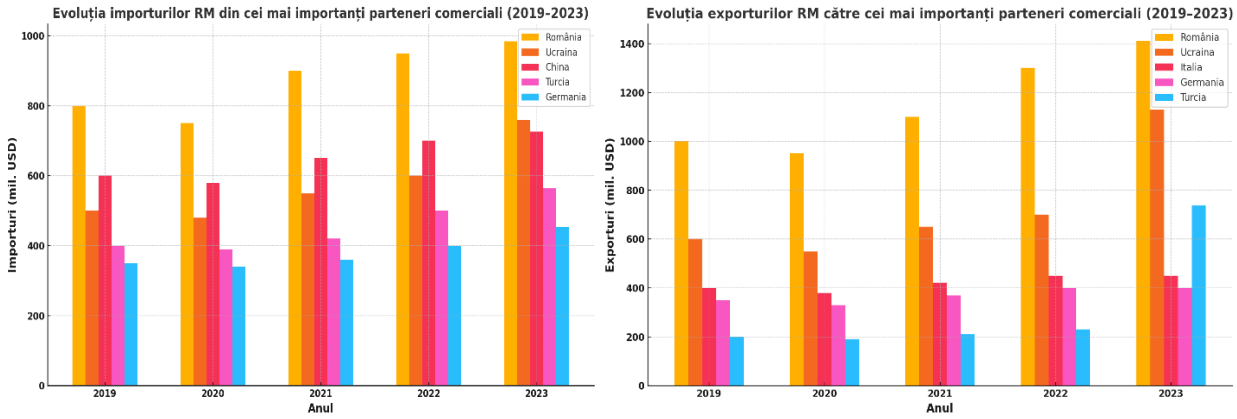

Figura 3. Evoluția importurilor/exporturilor RM cu cei mai importanți parteneri comerciali, 2019-2023

Sursa: elaborată de autori în baza sursei [12]

Exporturile moldovenești către China rămân modeste (predominant vinuri, produse agricole și unele materii prime), în timp ce importurile din China acoperă o gamă largă de produse, de la echipamente electrice, mașini și componente industriale, până la bunuri de larg consum.

Totuși, există trenduri pozitive: autoritățile statului raportează că exporturile moldovenești spre China au crescut în ultimii ani, iar un exemplu emblematic este vinul moldovenesc, un produs exportat tradițional spre Federația Rusă, dar redirecționat tot mai mult către piața chineză după embargoul impus de Moscova. China a devenit unul dintre cei mai mari importatori de vin moldovenesc, achiziționând anual între 6 și 8 milioane de sticle de vin moldovenesc [16]. Acest

lucru plasează China ca piață cheie pentru vinurile Republicii Moldova și sugerează potențialul de creștere pentru întregul sector agroalimentar.

În contextul globalizării accelerate și al reorganizării lanțurilor valorice globale (GVC), analiza participării țărilor în aceste rețele devine esențială pentru elaborarea politicilor economice.

Republica Moldova, deși o economie de dimensiuni reduse, își dezvoltă treptat relațiile comerciale cu Republica Populară Chineză. Cu toate acestea, utilizarea exclusivă a datelor la prețuri curente (în USD) poate induce percepții eronate asupra nivelului real de integrare în GVC.

Pornind de la metodologia propusă în Global Value Chain Development Report 2023, această cercetare își propune să evalueze discrepanțele dintre estimările la prețuri curente și constante ale comerțului bilateral Republica Moldova–China în perioada 2019–2023 [6].

Analiza utilizează date comerciale publice privind exporturile și importurile dintre Republica Moldova și China, preluate din sursele OEC și TradingEconomics. Valorile la prețuri constante au fost aproximativ ajustate prin utilizarea indicilor de volum (bază 2019 = 100), presupunând o evoluție moderată a inflației și a cursului de schimb. Conform cadrului analitic din raportul GVC 2023, au fost calculați următorii indicatori:

- Discrepanța medie (avgDisc) – diferența absolută medie dintre valorile la preț curent și cele ajustate la preț constant.
- Variabilitatea discrepanței (VarDisc) – fluctuația anuală a diferențelor.
- Numărul de divergențe – ani în care direcția de evoluție la preț curent diferă de cea la preț constant.

Tabelul 1. Evoluția valorilor comerciale și a indicilor reali în comerțul bilateral Republica Moldova – China, 2019–2023

Anii	Exporturi (mil. USD)	Importuri (mil. USD)	Exporturi reale (index)	Importuri reale (index)
2019	34	550	100	100
2020	30	470	95	97
2021	42	690	110	103
2022	66	950	125	108
2023	71.7	1020	118	102

Sursa: elaborat de autori în baza sursei [7]

1. Discrepanță medie la exporturi: $\text{avgDisc}_{exp} \approx 58.46$
2. Discrepanță medie la importuri: $\text{avgDisc}_{imp} \approx 678.4$
3. Divergențe identificate la exporturi (pentru anii 2022 și 2023):

$$Valoarea\ nominală\ {}^{2022,2023}_{exp} \neq Valoarea\ real\ {}^{2022,2023}_{exp}\ cu\ \frac{d(val.\ nom.)}{dt} > \frac{d(val.\ real.)}{dt} \leq 0.$$

Această ultimă formulare exprimă faptul că, în acei ani, valoarea nominală a exporturilor este în creștere, dar volumul real fie stagnează, fie scade - deci există o divergență între evoluția valorică și cea fizică a exporturilor [6].

Rezultatele arată că în perioada 2019–2023, datele la prețuri curente privind comerțul bilateral dintre Republica Moldova și China pot distorsiona percepția asupra realității economice.

Estimările la preț constant indică o evoluție diferită față de cele nominale, în special pentru importuri, ceea ce atrage atenția asupra necesității ajustării analitice a valorilor comerciale în evaluările oficiale.

Statutul de țară candidată la Uniunea Europeană, obținut de Republica Moldova în iunie 2022, precum și perspectivele deschiderii negocierilor de aderare, au determinat autoritățile de la Chișinău să accelereze procesul de reformă pentru a se alinia standardelor europene. Aceste eforturi au contribuit la crearea unui climat mai favorabil investițiilor și comerțului internațional.

Totuși, apropierea de UE nu presupune o renunțare la relațiile strategice cu state din afara spațiului occidental. Dimpotrivă, analiza evoluțiilor recente sugerează că Republica Moldova urmărește o politică externă echilibrată, orientată spre maximizarea oportunităților atât în relațiile cu Vestul, cât și cu partenerii din Est [16].

În acest context, Republica Populară Chineză s-a arătat receptivă față de deschiderea proactivă a statului. Într-un mesaj diplomatic transmis în 2024, președintele chinez a subliniat continuitatea dezvoltării relațiilor bilaterale și a remarcat progresele realizate în cadrul cooperării în inițiativa *Belt and Road,* reafirmând angajamentul Beijingului pentru consolidarea parteneriatului cu Republica Moldova. Această poziționare exprimată la nivel înalt reflectă faptul că, în actualul context internațional caracterizat prin transformări geopolitice dinamice, China identifică în Republica Moldova un partener prietenos și cu potențial strategic pentru regiune.

În domeniul investițiilor și al proiectelor bilaterale, parteneriatul strategic dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză începe să se contureze tot mai concret, chiar dacă ritmul implementării rămâne unul gradual. Un reper important în această direcție a fost înregistrat în aprilie 2019, odată cu semnarea unui acord de cooperare între Guvernul Republicii Moldova și două companii de stat din China – *China Highway Group* și *China Railway Group*.

Acordul prevedea construcția a aproximativ 300 de kilometri de autostrăzi pe teritoriul Republicii Moldova, pentru o valoare estimată de circa 400 milioane USD.

Proiectul viza o șosea de centură a capitalei Chișinău și o autostradă care să lege nordul țării de Ucraina, reprezentând prima mare investiție chineză în infrastructura moldovenească [4].

Acest acord a fost interpretat ca o aderare de facto a Republicii Moldova la Noul Drum al Mătăsii, autoritățile declarând explicit dorința de a participa la inițiativa BRI și de a-și îmbunătăți conectivitatea regională. În anii următori, interesul Chinei pentru Republica Moldova s-a manifestat și prin extinderea prezenței companiilor chineze în țară (de exemplu, China Shipping a lansat în 2015 servicii de transport containerizat prin Portul Giurgiulești – singurul port al statului, facilitând accesul exporturilor moldovenești la piețele globale prin râul Dunăre, inițierea negocierilor pentru un acord de liber schimb (FTA) în 2017 – care, potrivit estimărilor guvernamentale, ar fi putut crește exporturile Moldovei către China cu ~40% și organizarea de forumuri economice bilaterale.

Un exemplu recent este Forumul de cooperare comercial-economică China–Republica Moldova din iunie 2024, desfășurat la Chișinău, unde peste 200 de reprezentanți ai guvernului și ai mediului de afaceri din ambele țări au discutat oportunități de colaborare în energie și infrastructură [9].

În 2021, partea moldovenească a propus un portofoliu de aproximativ 20 de proiecte (în valoare totală de 1 miliard USD) pentru a atrage investitori chinezi, de la producție farmaceutică și echipamente medicale (Sinopharm a explorat un parteneriat pentru un centru de radioterapie în Chișinău) până la industrie auto (Great Wall Motors), IT și agroindustrie [15].

Tabelul 2. Evaluarea strategică a proiectelor chineze propuse în Republica Moldova și impactul asupra lanțurilor valorice

Proiect	Domeniu	Locație	Parteneri chinezi propuși	Transfer tehnologic	Angajare forță de muncă locală	Integrare în lanțuri valorice	Suma estimată (mil. USD)
Modernizarea Portului Giurgiulești	Logistică & Transport	Sudul Moldovei	China Shipping	Medie	Scăzută	Ridicată	Nedisponi-bilă
Autostrada Chișinău–Ungheni	Infrastructu-ră rutieră	Centru-vest	China Highway Group	Scăzut	Medie	Indirectă	400
Parc industrial sino-moldovenesc	Industrie ușoară / logistică	Zona Economică Liberă	China Development Bank	Medie	Ridicată	Ridicată	100
Digitalizarea educației	Tehnologie & Educație	Național	Huawei	Medie	Ridicată	Medie	0.056

Sursa: elaborată de autori în baza sursei [14]

Atractivitatea Republicii Moldova pentru China rezidă în poziția geografică favorabilă la intersecția rutelor comerciale, cu acces la transport maritim prin portul Giurgiulești și proximitatea piețelor UE și CSI. Cu alte cuvinte, Republica Moldova este percepută ca un punct nodal ce ar putea facilita accesul Chinei atât spre Uniunea Europeană, beneficiind de Acordul de Liber Schimb, cât și spre spațiul ex-sovietic. Această perspectivă sugerează un potențial rol de hub logistic și industrial al țării pe axa Eurasiană, dacă infrastructura internă și mediul investițional sunt dezvoltate adecvat. Republica Moldova poate deveni o platformă de manufactură și export pentru companiile chineze, iar cadru favorabil (zone economice libere, facilități fiscale, forță de muncă poliglotă) există deja și a fost folosit de investitori din UE, iar extinderea acestuia către investitori chinezi ar putea antrena statul și mai adânc în fluxurile comerciale globale.

Este important de menționat că parteneriatele strategice cu Republica Populară Chineză pot genera multiple beneficii pentru Republica Moldova, contribuind la dezvoltarea economică, diversificarea relațiilor comerciale și consolidarea poziției țării în rețelele economice internaționale. Printre principalele avantaje identificate se numără:

- **Diversificarea piețelor de export și extinderea oportunităților comerciale**

Accesul la piața chineză este una dintre cele mai mari și dinamice din lume și oferă Republicii Moldova posibilitatea de a reduce dependența de piețele tradiționale (UE, CSI) și de a valorifica noi nișe de export. Produsele agroalimentare, în special vinurile moldovenești, au fost deja bine primite în China, reprezentând un precedent favorabil [16]. Extinderea exporturilor către alte categorii, precum fructele proaspete, produsele ecologice sau textilele, poate genera o creștere substanțială a veniturilor exportatorilor.

- **Atragerea de investiții în infrastructură și modernizare internă**

Cooperarea bilaterală oferă Republicii Moldova oportunitatea de a beneficia de capital chinez pentru dezvoltarea infrastructurii critice: transporturi, energie, logistică. Exemple concrete includ proiectele de autostrăzi contractate cu firme chineze începând cu anul 2019, care promit îmbunătățirea conectivității interne și a accesului regional [4]. Pe termen mediu, modernizarea

infrastructurii reduce semnificativ costurile logistice și sporește atractivitatea investițională a țării, creând un efect multiplicator în economie. Totodată, firmele chineze pot introduce tehnologii moderne și practici inginerești avansate, contribuind la transferul de know-how.

- **Acces la surse alternative de finanțare și cooperare tehnologică**

China oferă oportunități de finanțare pe termen lung pentru proiecte strategice, uneori în condiții mai flexibile decât cele impuse de instituțiile financiare occidentale. Pentru Republica Moldova, care are nevoie de investiții substanțiale în infrastructura energetică, digitală și agricolă, aceste surse pot constitui un instrument eficient de dezvoltare. În plus, companii chineze precum Huawei, deja prezente în Republica Moldova, pot contribui la avansul tehnologic al țării, prin dezvoltarea rețelelor 5G, soluții de tip *„smart city”* și modernizarea sectorului telecomunicațiilor.

Perspectivele includ și colaborarea academică, precum și intensificarea transferului de tehnologie în domenii precum inteligența artificială, agricultură de precizie și eficiență energetică.

- **Repoziționare geoeconomică și integrarea în lanțurile valorice globale**

Datorită poziționării sale geografice strategice, Republica Moldova deține potențialul de a se transforma într-un hub investițional favorabil, precum și într-o zonă de tranzit eficientă pentru mărfurile chinezești destinate pieței Uniunii Europene. În acest context, se remarcă pașii preliminari realizați în cadrul Portului Liber Internațional Giurgiulești, în colaborare cu Inițiativa Belt and Road (BRI), care pot constitui o bază solidă pentru extinderea cooperării bilaterale în domeniul infrastructurii.

În paralel, statul are oportunitatea de a revitaliza sectorul transportului feroviar, de a reabilita rețeaua de drumuri publice existente și de a construi noi artere rutiere, care ar facilita o interconectare mai eficientă cu statele vecine. Această conectivitate sporită nu doar că va stimula mobilitatea regională, ci va susține și apropierea Republicii Moldova de piața europeană [3].

Prin consolidarea implicării în cadrul BRI, Republica Moldova ar putea obține statutul de nod secundar în rețelele eurasiatice de transport și producție și ar contribui activ la procesele de asamblare, prelucrare și redistribuire în cadrul lanțurilor comerciale extinse ce leagă Asia de Europa. Pe termen mediu și lung, acest proces poate reduce semnificativ gradul de marginalizare economică a țării și poate accelera integrarea sa funcțională în lanțurile valorice globale.

Deși parteneriatul strategic cu China oferă oportunități semnificative pentru dezvoltarea economică și modernizarea infrastructurii, acesta comportă o serie de riscuri și provocări care trebuie analizate cu prudență.

Accesul la capitalul chinez, deși tentant, poate implica costuri ascunse și condiții contractuale netransparente. Experiențele altor state din regiune oferă lecții relevante: în 2014, Muntenegru a contractat un împrumut de aproape 1 mlrd. USD din partea Chinei pentru construcția unei autostrăzi, echivalent cu aproximativ o treime din bugetul său național. Ulterior, statul balcanic s-a confruntat cu dificultăți în rambursare și a solicitat sprijinul Uniunii Europene pentru a evita o criză financiară profundă [5]. Pentru Republica Moldova, care dispune de o economie mai mică și vulnerabilă, contractarea unor împrumuturi majore din partea Beijingului fără o analiză riguroasă a sustenabilității ar putea genera dezechilibre bugetare și dependență pe termen lung. Prin urmare, este esențial ca fiecare proiect finanțat de China să fie evaluat din perspectiva viabilității economice, iar condițiile împrumuturilor să fie transparente și aliniate la principiile bunei guvernanțe.

Parteneriatele economice extinse cu China implică inevitabil și un angajament politic. Republica Moldova și-a exprimat sprijinul pentru politica „O singură Chină” și, în schimb, a

beneficiat de recunoașterea de către Beijing a integrității teritoriale a țării, inclusiv în raport cu problema Transnistriei [10]. Totuși, aprofundarea relațiilor bilaterale ar putea conduce la presiuni de aliniere diplomatică față de pozițiile Chinei în cadrul organizațiilor internaționale, fapt ce poate intra în contradicție cu orientarea pro-europeană a țării sau cu pozițiile Statelor Unite.

Mai mult, prezența companiilor chineze în sectoare strategice, precum telecomunicațiile și energia, stârnește îngrijorări legate de securitate în rândul partenerilor occidentali. Spre exemplu, implicarea Huawei în dezvoltarea infrastructurii digitale din Republica Moldova a fost semnalată în rapoarte de politică americane ca un potențial risc pentru securitatea cibernetică, cu posibile repercusiuni asupra cooperării economice cu SUA [11].

Pe măsură ce Republica Moldova avansează în procesul de integrare europeană, relațiile sale economice și investiționale cu state din afara Uniunii Europene trebuie să se plieze pe exigențele cadrului normativ al acquis-ului comunitar. În acest context, cooperarea cu Republica Populară Chineză, deși poate oferi oportunități semnificative de investiții și dezvoltare, trebuie să se desfășoare în conformitate cu principiile fundamentale promovate de UE, precum transparența proceselor decizionale, protecția mediului, respectarea standardelor sociale și calitatea lucrărilor de infrastructură [11].

Proiectele realizate cu finanțare chineză, fie în domeniul infrastructurii, al energiei sau al industriei, trebuie să respecte reglementările europene privind achizițiile publice, normele de concurență loială și criteriile de sustenabilitate. Derapajele în aceste domenii – concretizate prin lipsa unor licitații publice competitive, excluderea actorilor locali din procesul de implementare sau aplicarea unor practici de muncă sub standarde – pot avea consecințe negative asupra imaginii internaționale a Republicii Moldova [4]. Mai mult decât atât, astfel de practici pot genera rezerve și critici din partea instituțiilor europene, afectând perspectivele de integrare în piața unică și accesul la fonduri de sprijin.

Totodată, Uniunea Europeană promovează, în rândul statelor candidate și partenere, introducerea unor mecanisme eficiente de screening al investițiilor străine directe, cu scopul de a proteja infrastructurile strategice și sectoarele sensibile ale economiei. În acest cadru, există riscul ca, pe termen mediu, anumite entități sau furnizori chinezi să fie supuși unor restricții sau chiar excluși din proiectele naționale, după modelul dezbaterilor europene privind implicarea companiilor chineze în rețelele 5G și riscurile aferente securității cibernetice.

Un alt risc semnificativ este generat de potențiala asimetrie a parteneriatului moldo-chinez, mai ales în ipoteza în care colaborarea s-ar concretiza preponderent prin importuri masive de produse fabricate în China și executarea lucrărilor de infrastructură de către companii chineze, cu utilizarea exclusivă a forței de muncă din afara țării. În absența unui transfer tehnologic real, a unei implicări active a întreprinderilor locale, prin subcontractare, parteneriate de tip joint-venture și crearea de locuri de muncă pentru cetățenii moldoveni, beneficiile economice directe rămân limitate, iar efectul de multiplicare în economia națională este redus [7].

În plus, eventuala liberalizare extinsă a comerțului bilateral, inclusiv prin încheierea unui acord de liber schimb cu China, ar putea genera presiuni concurențiale asupra producătorilor locali, în special în sectoarele economice vulnerabile, afectate de diferențele majore de costuri și standarde [13].

Prin urmare, pentru a transforma cooperarea cu China într-o oportunitate reală și sustenabilă, Republica Moldova trebuie să își orienteze politicile externe și economice spre dezvoltarea unui parteneriat mutual avantajos („win–win”), bazat pe transparență, responsabilitate și beneficii

reciproce pe termen lung. Această direcție presupune nu doar atragerea investițiilor, ci și valorificarea lor eficientă în procesul de modernizare economică și consolidare a parcursului european al țării.

Concluzii

Analiza întreprinsă în cadrul acestui studiu evidențiază faptul că transformările geopolitice recente, în special cele determinate de crizele regionale și de reconfigurarea ordinii economice internaționale, creează un context favorabil pentru repoziționarea Republicii Moldova în cadrul economiei globale. În acest cadru, parteneriatul strategic cu Republica Populară Chineză, consolidat prin participarea activă în cadrul *Inițiativei Belt and Road (BRI),* reprezintă o oportunitate valoroasă de diversificare a relațiilor externe, de atragere a investițiilor și de integrare a economiei moldovenești în lanțurile valorice globale.

Republica Moldova beneficiază de o poziție geografică favorabilă, situată la intersecția rutelor comerciale dintre Est și Vest, care, împreună cu statutul de țară candidată la Uniunea Europeană, creează premisele unei duble conectivități – cu piața europeană și cu rețelele asiatice. Proiectele deja inițiate sau propuse, precum modernizarea portului Giurgiulești, construcția de autostrăzi, digitalizarea educației și dezvoltarea de parcuri industriale sino-moldovenești, arată că există un potențial real pentru ca Republica Moldova să devină un nod logistic, investițional și de producție în regiune.

Cu toate acestea, cercetarea subliniază că valorificarea deplină a acestui potențial depinde în mod esențial de existența unei guvernanțe strategice coerente și echilibrate. Parteneriatul cu China comportă și o serie de riscuri, dintre care cele mai semnificative sunt: îndatorarea în condiții netransparente, posibile presiuni diplomatice și geopolitice, dezechilibrul sever al balanței comerciale, precum și dificultățile de compatibilitate cu standardele europene în materie de transparență, concurență și sustenabilitate.

În acest sens, se conturează un set de obiective prioritare care trebuie urmărite pentru a transforma relația cu China într-un veritabil motor de dezvoltare durabilă:

- Diversificarea exporturilor către piața chineză, prin extinderea categoriilor de produse cu valoare adăugată și promovarea produselor agroalimentare, ecologice și industriale moldovenești;
- Implementarea unor mecanisme riguroase de evaluare a investițiilor străine, în vederea filtrării proiectelor care pot genera dependență economică sau care contravin obiectivelor de integrare europeană;
- Stimularea implicării companiilor autohtone în proiectele bilaterale, prin crearea de joint-venture-uri și atragerea de investiții *greenfield* care să asigure transfer de tehnologie și formare profesională;
- Reducerea dezechilibrului comercial bilateral, prin promovarea unui cadru instituțional de susținere a exportatorilor și facilitarea accesului produselor moldovenești pe piața chineză;
- Consolidarea cadrului instituțional de coordonare a relațiilor economice moldo-chineze, pentru a asigura coerența, continuitatea și supravegherea strategică a proiectelor;
- Alinierea tuturor inițiativelor investiționale la standardele UE, pentru a menține compatibilitatea cu procesul de aderare și pentru a proteja sectoarele sensibile ale economiei naționale.

În concluzie, parteneriatul cu China are potențialul de a constitui un pilon complementar al integrării europene a Republicii Moldova, cu condiția ca această relație să fie construită pe principii de transparență, reciprocitate și interes național. Printr-o abordare selectivă și pragmatică, inspirată din bune practici regionale și guvernată de obiective de dezvoltare sustenabilă, Republica Moldova poate transforma cooperarea sino-moldovenească într-un factor de modernizare, conectivitate internațională și creștere economică pe termen lung.

BIBLIOGRAFIE

1. CĂLDARE, G., NAIZAMBAEV, T. Relaţiile Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză: realităţi şi perspective. Administrarea publică: teorie și practică, 2013, (2), pp. 79–88. Chișinău: Academia de Administrare Publică pe lângă Preşedintele Republicii Moldova.
2. CĂLUGĂREANU, V. Criza energetică generată de Putin poate duce la dispariția enclavei separatiste Transnistria. Deutsche Welle, 21 octombrie 2022. [Accesat: 15.04.2025]. Disponibil: https://www.dw.com/ro/criza-energetic%C4%83-generat%C4%83-de-putin-poate-duce-la-dispari%C8%9Bia-enclavei-separatiste-transnistria/a-63487206
3. SCLEARUC, S. Dinamica și perspectivele relațiilor comerciale moldo-chineze. Asociația pentru Politică Externă (APE), ianuarie 2023. [Accesat: 15.04.2025]. Disponibil: http://www.ape.md/2023/01/sorin-sclearuc-dinamica-si-perspectivele-relatiilor-comerciale-moldo-chineze/
4. KARÁSKOVÁ, I. Moldova's Unexpected Opening to China. China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE), 9 aprilie 2019. [Accesat: 15.04.2025]. Disponibil: https://chinaobservers.eu/moldovas-unexpected-opening-to-china/
5. SCHMITZ, R. How A Chinese-Built Highway Drove Montenegro Deep Into Debt. NPR, 28 iunie 2021. [Accesat: 15.04.2025]. Disponibil: https://www.npr.org/2021/06/28/1010832606/road-deal-with-china-is-blamed-for-catapulting-montenegro-into-historic-debt
6. RESEARCH INSTITUTE FOR GLOBAL VALUE CHAINS et al. Global Value Chain Development Report 2023: Resilient and sustainable GVCs in turbulent times. Beijing: University of International Business and Economics, 2023. [Accesat: 15.04.2025].
7. OEC WORLD. Moldova-China Trade Profile 2019–2023. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mda/partner/chn
8. TRADINGECONOMICS. Moldova Exports and Imports to/from China. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://tradingeconomics.com
9. XINHUA SILK ROAD. China-Moldova Trade and Investment Cooperation Forum held in Chisinau. 11 iunie 2024. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://en.imsilkroad.com/p/340565.html
10. INFOMARKET. Moldova and China are interested in expanding trade, economic and investment cooperation, implementing joint projects and will hold the next meeting of the intergovernmental commission in 2025. 3 decembrie 2024. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://infomarket.md/en/analitics/358823
11. EUROPEAN COMMISSION. EU trade relations with Moldova. 2024. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/moldova_en
12. INTERNATIONAL TRADE CENTRE (ITC). Trade Map – Bilateral Trade between Republic of Moldova and China. 2024. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c498%7c%7c156%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1
13. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. Comerțul exterior al Republicii Moldova în anul 2023. 2024. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://statistica.gov.md
14. SOUTH CHINA MORNING POST. Chinese contractors in talks to build two highways in Moldova. 28 martie 2019. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://www.scmp.com/business/china-business/article/3003323/chinese-contractors-talks-build-two-highways-moldova
15. MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE ȘI INTEGRĂRII EUROPENE AL REPUBLICII MOLDOVA. Republica Populară Chineză. [fără dată]. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: https://mfa.gov.md/ro/content/republica-populara-chineza
16. GANSU PROVINCIAL DEVELOPMENT AND REFORM COMMISSION. Belt and Road Portal. [fără dată]. [Accesat: 17.04.2025]. Disponibil: http://ydyl.gansu.gov.cn